

Asia: D6L56D3-22

Kansallinen raportti - YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) neljäs tarkastelukierros

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten edellisen UPR-tarkastelun suositusten täytäntöönpano on onnistunut ja mitä täytäntöönpanotoimia olisi hyvä raportissa tuoda esille?

Ks. kysymys 2.

2. Mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota?

Erik Castrén -instituutti kiittää mahdollisuudesta lausua UPR-tarkastelusta ja Suomen raporttiluonnoksesta. Instituutin lausunto kommentoi etenkin kysymystä 2 eli sitä, mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota. Lausunto sisältää myös yksityiskohtaisempia huomioita raporttiluonnoksesta.

Erik Castrén -instituutti pitää raporttiluonnosta pääsääntöisesti laadukkaana: siinä on esimerkiksi huomioitu hyvin uusia ihmisoikeusrakenteita ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviä lakimuutoksia. Luonnoksesta tulee myös esille Suomen sitoutuminen hyväksytyjen suositusten täytäntöönpanoon. Erik Castrén -instituutti pitää positiivisena, että raportissa on tuotu esille ilmastonmuutos, digitaalitekнологia, yritystoiminta ja COVID19-pandemia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen vaikuttavina ilmiöinä.

Raporttiluonnos antaa kuitenkin paikoin liian positiivisen kuvan Suomen ihmisoikeustilanteesta. Erik Castrén -instituutti kiinnittää huomiota etenkin siihen, että valmisteilla olevia lainsäädäntö- tai muita toimia raportoidaan täysimääräisinä täytäntöönpanotoimina. Valmisteilla oleva lainsäädäntö tulisi erottaa voimaan tulleesta lainsäädännöstä ja ilmaista selkeästi myös täytäntöönpanotoimien luokittelulla, kummasta on kyse.

Toinen läpileikkaava kysymys liittyy oikeuksien käytännön toteutumiseen liittyviin kysymyksiin, jotka eivät tule raporttiluonnoksessa tarpeeksi kattavasti esille. Puutteita oikeuksien toteutumisessa olisi asianmukaista käsitellä raportissa laajemmin. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrien oikeuksia käsittelevistä kohdista ei täysin ilmene, kuinka laajoja ongelmia ihmiskauppasääntelyn soveltamisessa on ilmennyt (Valtioneuvoston selvitys Ihmiskauppa ja sen lähirikokset: Säännösten soveltamiskäytäntö 2022:18; OKV/1233/70/2021), vaikka raportissa mainitaankin poliisin vaikeudet tunnistaa ihmiskauppaa. Raportissa olisi hyvä käsitellä myös resurssien määrän ja kohdentamisen vaikutusta oikeuksien toteutumiseen. Mahdollisuuksien ja tilan mukaan ihmisoikeuksien toteutumiseen vaikuttavia ilmiöitä olisi perusteltua kytkeä yksittäisiin oikeuksiin; esimerkiksi oikeuden terveyteen (kohta 76) yhteydessä voisi tuoda esille COVID19-pandemian aiheuttamia haasteita oikeuden asianmukaiselle toteutumiselle.

Yksityiskohtaisempia kommentteja:

- Ulkomaalaislain muutokset (kohta 40): vuonna 2021 tehty lakimuutos koskee myös turvapaikanhakijoiden oikeuksia, ei pelkästään pakolaisten.
- Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa käsittelevissä osioissa (esim. kohta 40) olisi perusteltua tuoda laajemmin esille myös nykyisen sääntelyn ongelmia (ks. esim. Ulkomaalaislain ja sen soveltamiskäytännön muutosten yhteisvaikutukset kansainvälistä suojelua hakeneiden ja saaneiden asemaan, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:10, 2021), joiden merkitys voi korostua etenkin Ukrainan sodan aiheuttaman pakolaistilanteen myötä.
- Translakiehdotusta käsittelevissä kohdissa (38 ja 45) ei mainita sitä, että ehdotus ei sisällä alaikäisen mahdollisuutta vahvistaa juridista sukupuoltaan. Esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu on kritisoinut tätä ratkaisua ja katsonut sen loukkaavan lapsen itsemääräämisoikeutta (https://lapsiasia.fi/-/laps_nakemykset_stm_translaki).
- Aseistakieltäytyminen (kohta 48): YK:n ihmisoikeuskomitea kiinnitti vuonna 2021 huomiota siihen, että mahdollisuus vapautua asepalveluksesta olisi tullut laajentaa myös muihin aseistakieltäytyjien ryhmiin sen sijaan, että mahdollisuus poistettiin Jehovan todistajilta (CCPR/C/FIN/CO/7, kohta 36). Ihmisoikeuskomitean suositus olisi asianmukaista tuoda raportissa esille.
- Ilmastonmuutos ihmisoikeushaasteena tulee raportissa hyvin esille (kohdat 94-98). Raportissa käsitellään mm. kansallisen ilmastolain (609/2015) uudistamista sekä mainitaan, että siirtymisen hiilineutraaliin talouteen tulee tapahtua sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ekologiset reunaehdot huomioiden. Tässä yhteydessä olisi olennaista mainita, että uuden ilmastolain muutoksenhakuoikeuksien käsittely on erotettu omaksi hallituksen esitykseksi, joka on tarkoitus antaa syksyllä 2022. Muutoksenhakuoikeudet ovat avainasemassa ilmastopolitiikan legitimitetin ja osallistumisoikeuksien näkökulmasta (ks. esim. <https://2035legitimacy.fi/eduskunta-aanesti-uudesta-ilmastolaista-mika-muuttuu-ja-mita-seuraavaksi/>).
- Ilmastonmuutosta käsittelevässä osiossa (kohdat 94-98) mainitaan ilmastonmuutoksen vaikutukset lasten ja tulevien sukupolvien oikeuksiin, mikä on hyvä asia. Lisäksi olisi perusteltua mainita vaikutukset alkuperäiskansojen oikeuksiin.

- Yrityksiä ja ihmisoikeuksia käsittelevässä osiossa (kohdat 107-109) mainitaan ainoastaan, että kansallisen lainsäädännön tarve on arvioitu. Selvyyden vuoksi osiossa olisi hyvä käsitellä lyhyesti sitä, että yritysvastuulaki on kirjattu hallitusohjelmaan mutta se on kaatumassa poliittiseen vastustukseen.
- COVID19-pandemiaa käsittelevässä osiossa (kohdat 110-112) olisi hyvä tuoda selkeämmin esille, että pandemia on sekä aiheuttanut uusia ihmisoikeusongelmia että pahentanut jo olemassa olevia ongelmia. Pandemia on vaikuttanut etenkin haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksiin. On myös todennäköistä, että pandemian vaikutukset ihmisoikeuksiin eivät ole kokonaisuudessaan vielä tiedossa, minkä vuoksi ihmisoikeusvaikutuksia pitäisi aktiivisesti seurata.

3. Vapaamuotoiset kommentit (esimerkiksi raporttiluonnoksesta)

-

Sormunen Milka

Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta - Erik Castrén -instituutti